

3. V súčasnej spisovnej poľštine je tvorenie ženských priezvisk od mužských obmedzené, uvedené sufíxy sa používajú iba zriedkavo, naproti tomu sú dobre zastúpené v dialektoch.

Literatúra

Encyklopedia wiedzy o języku polskim. Red. S. Urbańczyk. Wrocław 1978.

ZARĘBA, A.: Formy nazwisk żon i dzieci w dialektach języka polskiego. Cz. I. Onomastica XI, 1966; Cz.II. Onomastica XII, 1967.

Živé mená v Diviackej Novej Vsi

Iveta Šlabjarová

Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Bratislava

1. Výskum živých mien sme robili v 200 domoch Diviackej Novej Vsi, v ktorých žilo 497 obyvateľov; 8 domov bolo neobývaných. Vekovú hranicu sme si z praktických dôvodov stanovili nad 20 rokov, vychádzali sme z voličských zoznamov z roku 1992. Zachytili sme stav vo februári 1994. Cieľom výskumu bolo zistiť, koľko osôb zo stanoveného počtu ešte používa živé mená, akými príponami sa živé mená tvoria a čím sú motivované.

2. Predpokladá sa, že vo funkcii determinantu sa na jednoznačnú identifikáciu osôb s rovnakým rodným menom v rozmnženom kolektíve uplatňovali prímená. Na ďalšom stupni vývinu sa už aj pri prímenách uvedomuje pokrvná príbuznosť. Živé mená (ŽM) ako ďalší determinant pomenúvania osôb majú za úlohu spresňovať identifikáciu osôb a ich dominantná antroponymická funkcia je charakterizačná (Krištof, 1969). Majú spravidla funkciu druhého determinantu. Keďže z prímen sa utvárali priezviská, ich funkciu prvého determinantu prevzali ŽM, ktoré si túto funkciu naďalej plnia a stále sa používajú, hoci prevažne len v staršej generácii. Ich počet sa tiež postupne znižuje (v našom výskume sa ukázalo, že z celkového počtu 497 obyvateľov Diviackej Novej Vsi má ŽM 43 %).

3.1 Nafrekventovanejšou príponou, pomocou ktorej je v Diviackej Novej Vsi utvorených až 75 % ŽM, je prípona *-eje*. Táto prípona je nesklonná, je to zmeravený tvar a vo svojej atribútovej funkcii sa správa ako zhodný prívlastok v postponovanom postavení (Doruľa, 1993). Stojí najčastejšie hneď za krstným menom (*Peto Fišereje*), zriedkavo za priezviskom (*Uhlár Fišereje*), častejšie sa používa za obidvoma menami (*Peto* al. *Peter Uhlár Fišereje*) na identifikáciu, ak je potrebná. To isté platí aj pri iných príponách.

Menami tohto typu sa vyjadruje vzťah k jednej rodine. Príslušnosť ku kolektívu, ktorý tvorí jedna rodina, môže byť vyjadrená aj príponami *-ovie*, *-ove*, *-oje*, *-e*, ktoré sú charakteristické pre ostatné oblasti stredného Slovenska, a príponami *-oviech*, *-ových*, *-ých* na západnom Slovensku. Všetky tieto prípony pravdepodobne vznikli z prípony *-ovic*. Východné Slovensko má prípony *-ov*, *-ova*, *-ovo*, ktoré však označujú vzťah k osobe.

3.2 V štyroch prípadoch (2 %) má ŽM v našom materiáli charakter substantívnej prezývky, z ktorej sa však pomocou prípony *-eje* tvorí aj klasická podoba ŽM (*Bosorák — Bosorákeje*, *Oronček — Orončekeje*, *Kahan — Kahaneje*, *Petrík — Petrikeje*). Používajú sa obidve formy. V jednom prípade osoba mala dve ŽM, jedno so zakončením na *-eje* (*Alberteje*, z krstného mena Albert), druhé na *-ch* (*Majerských*, z adjektíva majerský). Zväčša sa používa jedno alebo druhé, zriedkakedy obidve súčasne (*Jožo Alberteje* alebo *Jožo Majerských*).

3.3 Pomocou prípony *-eje* (namiesto spisovných zakončení) je možné utvoriť z takmer každého priezviska tvar, ktorý sa používa v bežnej komunikácii ako modifikácia úradných podôb (Jozef Uhlár — *Jožo Uhláreje*, Viliam Hudec — *Vilo Hudčeje*, Oľga Vavrová — *Oľina Vavreje* atď.). Z celej obce len dve priezviská majú túto podobu ako úradnú (*Mišeje/Mišejová*, *Jankeje/Jankejová*). Veľkú produktivnosť tejto prípony potvrdzuje aj jej výskyt v názvoch podľa domov (ND), napr. *dolk Valeje*, *dolk Pristáčeje*, *dolk Engleje*.

3.4 Ostatné ŽM majú tvar vzťahového adjektíva (*Huorkouskí*, *Lánouska*), prípadne adjektívny zmeravený tvar G pl. (*Košouských*, *Pastierskich*), najčastejšie sa vzťahujúci na miestny názov (Hôrky — *Huorkouskí*, Koš — *Košouskí-ch*), alebo zmeravený tvar G pl. akostných adjektív (*Svetích*, *Mokrých*, *Zaňňích*). Vyskytlo sa ŽM z posesívneho adjektíva od krstného mena Ján, hypok. *Jano — Janov-ich*.

3.5 Využívajú sa aj mená ženských osôb utvorené prechýľovaním pomocou prípon *-ovka* (*Košouka*, odvodené od názvu obce Koš), a *-ka* (*Masarička*, odvodené od priezviska Masaryk(-ová)). Takýmto spôsobom sa utvárajú aj ostatné ženské mená z akéhokoľvek priezviska (Oršulová — *Oršulka*, Kohútová — *Kohútka*, Ženberová — *Žemberka*). Ich používanie je veľmi časté v hovorenom styku.

4.1 ŽM, podobne ako názvy podľa domov, postupne zanikajú. Niektoré sú síce známe u starých ľudí, ale nikto ich už nepoužíva (napr. ŽM *Laskárskich*, ani ND *do Laskárskich*). Na druhej strane existuje situácia, keď ŽM ani nie je potrebné, lebo dané priezvisko je v obci ojedinelé (rodina sa prisťahovala a nemá v obci pokrvných príbuzných), a predsa vzniklo a používa sa (Jozef Belák — *Jožo Bačeje*, Oľga Beláková — *Oľga Bačeje*).

4.2 V niektorých prípadoch sa ŽM jedného člena rodiny prenesie na všetkých jej členov, napr. *Ludovít (Ludvig) Jurík(-eje) Svetích*, *Alena Jurík-*